

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

תוכן עניינים

- א. אין מוכרין להן עששיות של ברזל מ"ט משום דחלשי מינייהו כלי ... והאידנא דקא מזבנינן ... לפרסאי דמגנו עילוין.....1
- ב. מתיר בסוס מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליה חטאת ... שור של פטם ... דכי משהי ליה אתי לכלל מלאכה אסור.....3
- ג. אין מוכרין להם דובין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים אין בונין עמהם בסילקי גרדום איצטדייא ובימה אבל בונין עמהם בימוסיאות ובית מרחצאות.....4
- ד. הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנות.....5
- ה. חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס.....6
- ו. בשם שאין מוכרין להן בהמה גסה כך אין מוכרין להן חיה גסה ואפילו במקום שמוכרין להן בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין להן.....7

דף טז.

א. אין מוכרין להן עששיות של ברזל מ"ט משום דחלשי מינייהו כלי ... והאידנא דקא מזבנינן ... לפרסאי דמגנו עילוין

כבר התבאר לעיל דף טז: שבשם¹ שאין מוכרין לעובד כוכבים דברים שמחזיקין בהן ידיהן לעבודת כוכבים כך אין מוכרין להם ולא לישראל החשוד למכור להם ולא לישראל ליסטים דבר שיש בו נזק לרבים, ולא שום כלי זיין.

ולא סדן שקורין שטא"ק בלשון אשכנז, ועושין אותו לתפוש בו החייבים.

¹ רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ט הלכה ח שו"ע ונו"כ קנא ה

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

ולא כבלים וקולרין ושלשלאות של ברזל, ואפילו עשת של ברזל שראוי לעשות ממנו כלי זיין אין מוכרין להם, ולא משחיזים להם כלי זיין, ולא בונים להם מקום שדנים בו בני אדם. וכל אלו אסורים משום שלא יסייעו לדבר עבירה שיבא להזיק בהם לישראל.

וללסטים ישראל אסור למכור אפילו אין דרכו להרוג בהן, מ"מ כיון שע"י הזיין הוא עומד על נפשו שלא יוכלו לעמוד כנגדו ומלסטים הבריות אסור.

היו ישראל² שוכנים בין עובדי כוכבים וברתו להם ברית, מותר למכור כלי זיין לעבדי המלך וגייסותיו, מפני שעושים עמהם מלחמה עם שונאי המדינה להצילה, ונמצא הם מגינים גם כן עלינו שאנו שרויין ביניהם.

ולפיכך בימינו³ במקומות שאנו דרין ביניהם ודרכן לכרות עמנו ברית, מוכרין להן כל כלי זיין לעבדי המלך וגייסותיו, והכל הוא לפי העת והמקום.

ואפילו במקומינו⁴ פה אה"ק תובב"א שאין אנו שרוים בין הגוים מותר למכור למדינות הידידות לנו מכיון שברית ידידות זו איתם מגינה עלינו בעת שצריכים אנו לכך.

² שו"ע ונו"כ שם ו

³ לבוש שם וש"ך יג והוא מהמור שם בשם ר"ת

⁴ במאירי כאן כתב "שבימי רבותינו התירו למכור כלי זיין לפרסיים מפני שהיו שרויים בתוכם ומגינים עליהם, וכל שאדם חוסה בצילו ראוי לעזורו כפי האפשר. ואף אנו באלו וכיוצא בהן (כלי זיין) אנו מתירים לעצמנו... מפני שכל מלאכת ישראל נעשית על ידם וכל שאנו נעזרים בהם באותם הדברים שאנו מוכרים להם מותר". נמצא יסוד ההיתר כפול. א) שכל שאדם חוסה בצילו ראוי לעזור לו כפי האפשר. ב) שאנו נעזרים בהם באותם הדברים שאנו מוכרים להם. והתוס' (שם ד"ה לפרסאי) כתבו בפשיטות שגם אנו רשאים למכור עתה לעכו"ם כלי זיין מאותו טעם. ר"ל מהטעם שזכר בגמרא "דמגני עלן". ואף כי המדובר בהלכה הנ"ל הוא בהיות ישראל בגלות וחוסים בצל העמים אשר בקרבם חיו, אעפ"כ מיסוד ההיתר שם יש ללמוד גם לגבי היתר המכירה למדינת – ישראל. שכן יסוד ההיתר נעוץ בעובדא שקיימת ברית ידידות אתם ומגינים הם עלינו. מעתה ברור, שמדינת ישראל מוכרת נשק למדינות ידידותיות בלבד, ואין שום ספק שעושה זאת מתוך שיקולים בטחוניים, ומביאה בחשבון את התועלת שתצמח לנו מכך, ולכן פשוט שמותר. שו"ת עשה לך רב חלק א סימן יט ועיין מש"כ הגר"י גרשוני ז"ל בקובץ הדרום (כרך ל"ב ע' 199). מובא כאן בדף על הדף

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

ב. מתיר בסוס מפני שהוא עושה בו מלאכה שאין חייבין עליה

חטאת ... שור של פטם ... דכי משהי ליה אתי לכלל

מלאכה אסור

כבר התבאר לעיל דף יד: כבר התבאר במסכת פסחים דף נג. ולעיל דף ז. שמקום⁵ שנחגו שלא למכור בהמה דקה כגון עזים וכבשים לעובדי כוכבים, מפני שנחשדו על הרביעה⁶ אין מוכרין.

ובכל מקום אין מוכרים⁷ לנכרי בעל אדמות, ולא לישראל החשוד למכור להם, בהמה גסה כגון פרים ופרות סוסים וחמורים, שמא ישאילנה לעובד כוכבים או ישכירנה ויעשה בה מלאכה בשבת ועבר בלאו שהרי הבהמה של ישראל היא. וטעם נוסף שמא ימכרנה סמוך לשקיעת החמה בערב ששבת ויבקש הקונה הגוי לנסותה האיך היא הולכת כשהיא טעונה וכשתשמע הבהמה קול הבעלים המוכר לה, תלך היא בגללו ונמצא מחמר בשבת. וי"א⁸ שמותר למכור להם סוס שאין הסוס עומד אלא לרכיבת אדם לא למשאוי והחי נושא את עצמו⁹.

מותר למכור¹⁰ להם פרה לשחיטה ושוחט אותה בפניו, ולא ימכור סתם אפילו שור של פטם שמא ישהא אותו ויעבוד בו¹¹.

וכתב בשו"ע עכשיו נהגו היתר בכל, ופי' הפוסקים לפי שבימייהם היו דרים הרבה יהודים ביחד והיו יכולין למכור זה לזה אבל האידנא שמעט יהודים דרים במקום אחד אם לא ימכרו לנכרים יהיה הפסד, ולפי טעם זה בימינו היה עלינו לאסור.

⁵ שו"ע ונו"כ קנא ד

⁶ ט"ז שם ד

⁷ שם

⁸ רמב"ם הלכות שבת פרק כ הלכה ד, אע"ג דכתב הבית יוסף ביו"ד סימן קנ"א בשם ספר התרומה דהאידנא דרך הסוסים לחרוש בהם ולנהוג עגלות וא"כ אזדא ליה מעמיה דריב"ב מ"מ כיון דהם לא גזרו בזמנם אפשר להקל בזמן הזה המכירה. קובץ על יד שם ואפשר שמה שהשמיט בשלחן ערוך הא דבן בתירא מתיר בסוס, היינו משום דבלאו הכי האידנא נהגו להקל

⁹ עיין ביאור הלכה רמז ג ד"ה בהמתו

¹⁰ רמב"ם הלכות שבת פרק כ הלכה ד

¹¹ עיין באחרונים על הרמב"ם מש"כ בזה ולא הארכתי כיון שבימינו נשתנה הדין.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

אך יש כתבו הטעם לפי שעתה אין אנו בקיאים בגידול הבהמות שיש לחשוש שתלך הבהמה בשמיעת קולינו, וגם אין אנו רגילין עכשיו לקנות בהמה, כדי להשכירה כי אם לצורך עצמו קונהו. או לקנות על מנת למכור. ובעל נפש ימעט בבהמה טמאה, ואם קונה בעלי חיים טהורים למכור לשחיטה אין מה לחשוש כלל.

ג. אין מוכרין להם דובין ואריות וכל דבר שיש בו נזק לרבים אין בונין עמהם בסילקי גרדום איצטדייא ובימה אבל בונין עמהם בימוסאות ובית מרחצאות

מה שהתבאר לעיל כבר התבאר לעיל¹² שאין מוכרין לעובד כוכבים ולא לישראל החשוד למכור להם ולא לישראל ליסמים דבר שיש בו נזק לרבים בכלל זה גם דובים ואריות, ולא בונים להם מקום שדנים בו בני אדם. וכל אלו אסורים משום שלא יסייעו לדבר עבירה שיבא להזיק בהם לישראל.

וכבר התבאר שבימינו¹³ במקומות שאנו דרין ביניהם ודרכן לכרות עמנו ברית, מוכרין להן כל כלי זיין, ולא דוקא¹⁴ כלי זיין אלא גם חיות דובין ואריות שהרי הם כלי זיין הניצרכים לשמור את העיר ואת יושביה והכל הוא לפי העת והמקום.

ואפילו במקומינו¹⁵ פה אה"ק תובב"א שאין אנו שרוים בין הגוים מותר למכור למדינות הידידות לנו מכיון שברית ידידות זו איתם מגינה עלינו בעת שצריכים אנו לכך.

¹² רמב"ם הלכות עבודה זרה פרק ט הלכה ח שו"ע ונו"כ קנא ה

¹³ לבוש שם וש"ך יג והוא מהטור שם בשם ר"ת

¹⁴ בכנה"ג בהגהות הטור אות ט"ו

¹⁵ במאירי כאן כתב "שבימי רבותינו התירו למכור כלי זיין לפרסיים מפני שהיו שרויים בתוכם ומגינים עליהם, וכל שאדם חוסה בצילו ראוי לעזור כפי האפשר. ואף אנו באלו וכיוצא בהן (כלי זיין) אנו מתירים לעצמנו... מפני שכל מלאכת ישראל נעשית על ידם וכל שאנו נעזרים בהם באותם הדברים שאנו מוכרים להם מותר".

נמצא יסוד ההיתר כפול. א) שכל שאדם חוסה בצילו ראוי לעזור לו כפי האפשר. ב) שאנו נעזרים בהם באותם הדברים שאנו מוכרים להם. והתוס' (שם ד"ה לפרסאי) כתבו בפשיטות שגם אנו רשאים למכור עתה לעכו"ם כלי זיין מאותו טעם. ר"ל מהטעם שזכר בגמרא "דמגני עלן". ואף כי המדובר בהלכה הנ"ל הוא בהיות ישראל בגלות וחוסים בצל העמים אשר בקרבם חיו, אעפ"כ מיסוד ההיתר שם יש ללמוד גם לגבי היתר המכירה למדינת – ישראל. שכן יסוד ההיתר נעוץ בעובדא שקיימת ברית ידידות אתם ומגינים הם עלינו. מעתה ברור, שמדינת ישראל מוכרת נשק למדינות ידידותיות בלבד, ואין שום ספק שעושה זאת מתוך שיקולים בטחוניים,

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

ד. הגיע לכיפה שמעמידין בה עבודת כוכבים אסור לבנות

מותר לבנות¹⁶ לגוים טרקלין או בתים או חצרות אף על פי שרוצין להעמיד ע"ז בכתלים, מפני שהם אינם אלא תשמיש דתשמישי ע"ז. ויש מתירים¹⁷ לבנות לכתחלה הטרקלין או החצר שיש בה כיפה שמעמידים בה ע"ז, ויש מתירים¹⁸ רק אם מסייע לגוי לבנות, אך אסור לבנותם לבדו.

אבל הכיפה שמעמידין בה הע"ז אסור¹⁹ אפילו לבנותם עמהם, וכן אסור לעשות חלונות להחדר שהעבודת כוכבים בתוכו²⁰. ויש אוסרים²¹ אפילו תשמיש דתשמיש ואוסרים לבנות כל בנין שהכיפה שמעמידים בה ע"ז בתוכו

ומביאה בחשבון את התועלת שתצמח לנו מכך, ולכן פשוט שמותר. שו"ת עשה לך רב חלק א סימן יט ועיין מש"כ הגר"י גרשוני ז"ל בקובץ הדרום (כרך ל"ב ע' 199). מובא כאן בדף על הדף

¹⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד קמג ב ולבוש ועיין להלן מדברי הט"ז ד
¹⁷ לשון המחבר שם וכפסק רש"י ורמב"ם במתניתין דקתני בונה עמהם בימוסאות דהיינו מידי דהוה תשמיש דתשמיש לעבודת כוכבים.

¹⁸ ט"ז שם ד וז"ל נ"ל עוד דאפי' לרש"י ורמב"ם אין היתר אלא דרך מסייע לחוד שהרי איתא במשנה בלשון זה בונה עמהם וכן הרמב"ם שהעתיק המחבר כאן כתב בריש הסעיף אסור לבנות עם העובדי כוכבים כו' ועלה קאמר אבל בונה כו' כלומר עמהם דוקא ומצינו כמה פעמים דמסייע אין בו ממש אבל לבנות הוא לבדו אסור לכ"ע.

¹⁹ ע"י בשו"ת חוט המשולש בתשו' הגאון מו"ה אליעזר יצחק ז"ל סי' כ"ח שנשאל אם מותר לבנות ולהעמיד בית תפלה לישמעאלים הנקרא מאצמט"א ואם יכולין לשכור פועלים או נכרים דוקא ועיי"ש במה שפלפל בזה ולדינא העלה דהך איסור לבנות כיפה שמעמידים בה ע"ז דוקא בזמניהם שהיה בבית תפלתם טרקלין גדול שבו נכנסים לעבודתם והיו כיפה מיוחדת ששם עומד הע"ז בזה כ' דאסור לבנות אותה הכיפה שהוא הבית המיוחד לע"ז ממש שבשבילו בונין אותו משא"כ בזמנינו שעיקר הבנין הוא לאסוף שמה לעבודתם שזה ודאי לא מקרי משמשין דהא עיקר בנינו הוא בשביל האנשים הבאים שמה אבל להלבנה עצמה היה די לה בקסוותא חדא ע"כ אף אם עמדו הלבנה בטרקלין הזה לא נעשה הטרקלין משמשין של ע"ז רק משמשין דמשמשין ומותר עיין שם באורך: ועיין דרכי תשובה האריך בעוד דוגמאות

²⁰ ואין להתיר משום איבה דכבר כתבו התוספות פ"ק דעבודת כוכבים (דף י"ט) לענין תכשיטין של אליל דאיכא לאשתמוטי למימר דאסור לנו למיעבד תכשיטין לאליל. ט"ז שם ב

²¹ התוספות חולקים וגורסים בגמרא דימוסאיו' ופירושו מרחצאות וכ"פ הערוך והטור הביאו במסקנא אבל תשמיש דתשמיש לעבודת כוכבים אסור וע"כ תימה על הש"ע ורמ"א שלא חששו לפסוק לחומרא בפרט באיסור אליל שכ"פ מצינו שהחמירו בו מפי משאר איסורים והלא תראה בסוף סי' קל"ט שהחמירו למכור להם אפי' קלפי' ודיו ושאר חומרות ק"ו בן בנו של ק"ו הטרקלין השייך לכיפה של אליל. אבל למעשה ודאי ראוי לנו לפסוק כר"י שראה דברי רש"י וחלק עליהם ואליו תשמעון להרחיק מכיעור ודומה לו וב"י בספר בדק הבית כ' בשם א"ח (דלפר"י) מי שמוכר ביתו ברצון לאליל הדמים אסורים ויוליכם לים המלח אבל אם הוא באונס הדמים מותרים. ט"ז ד

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | וובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

ואם עבר ובנה אפילו ע"ז עצמה²² כל שכרו מותר, מפני שאינה נעשית ע"ז אלא כשנגמרה, ואין הגמר אלא במכוש האחרון, וקיימא לן ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף, וא"כ בכל פורתא ופורתא שעושה בה הוא קונה חלק בשכירותו, והיא עדיין אינה נאסרת, שעדיין אינה נעשית ע"ז אלא כשעושה מכוש האחרון, ומכוש האחרון אינו אסור שאין בו שוה פרוטה.

ה. חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירכוס

בהמה המסוכנת²³, דהיינו שמעמידין אותה בגערה או במקל ואינה עומדת, אפילו אוכלת כבריאה, ואפילו עומדת כשמעמידין אותה ביד, הרי זו מסוכנת, ומותר לשחטה, ואם פרכסה הרי זו מותרת באכילה.

ופרכוס זה צריך שיהיה בתוך השחיטה, וימשך קצת לאחר השחיטה, דהיינו אחר שחיטת רוב א' בעוף, ורוב ב' בבהמה, כדי שיבורר שגמר שחיטתה היה קודם מיתתה. ופשוט דכל שכן אם כל הפרכוס היה אחר שחיטתה. אך אם לא פרכסה הרי זו נבילה ולוקין עליה, דודאי נתעלפה ויצאה נפשה מיד כשהרגישה השחיטה קודם שנשחט הרוב²⁴.

השוחט את הבריא, דהיינו שמעמידים אותה בגערה או במקל ועומדת, אפילו אינה אוכלת כלל, מכל מקום בחזקת בריאה היא, הרי זו מותרת²⁵, אפילו לא פרכסה כלל.

ונראה לי דאפילו דקה שפשטה ידה ולא החזירה מותרת, דכל שהיא בחזקת בריאה אין משגיחין בפרכוס כלל.

כיצד הוא הפרכוס, בהמה דקה, וחיה גסה ודקה, שפשטה ידה והחזירתה, או פשטה רגלה אף על פי שלא החזירה, או כפפה רגלה לבר, הרי זה פרכוס,

²² כן כתבו כל הפוסקים רק הרי"ף והטור והש"ע לא הביאו להאי רבותא דאפילו אליל עצמה שרי השכר בדיעבד ונראה טעמם שלא רצו לגלות היתר זה כדי להרחיק את האדם מכיעור עבירה זו וכדרך שאמרו בפרק מי שהחשיך עוד אחרת אמרו ולא רצו לגלותה. ט"ז שם ג אולם הש"ך שם ד דייק דס"ל שע"ז עצמה אסור ועיי"ש מה שיישב

²³ שמלה חדשה יז א

²⁴ לבוש שם

²⁵ דהיא בחזקת חיה ולא מתה עד שנשחטו רוב סימניה.

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת עבודה זרה

אבל פשטה ידה ולא החזירה אינו פרכוס, שאין זה אלא שיצאתה נשמתה קודם לבן.

ואם היתה ידה פשוטה וכפפתה, גם זה אינו פרכוס, דאפילו אין בה חיות יכולה לעשות כך.

ובגסה, בין ביד בין ברגל, בין פשטה ולא כפפה, בין כפפה ולא פשטה, הרי זה פרכוס.

דף טז:

ו. כשם שאין מוכרין להן בהמה גסה כך אין מוכרין להן חיה גסה ואפילו במקום שמוכרין להן בהמה דקה חיה גסה אין מוכרין להן

מה שהתבאר שמקום²⁶ שנהגו שלא למכור בהמה דקה כגון עזים וכבשים לעובדי כוכבים, מפני שנחשדו על הרביעה²⁷ אין מוכרין. ובכל מקום אין מוכרים²⁸ לנכרי בעל אדמות, ולא לישראל החשוד למכור להם, בהמה גסה כגון פרים ופרות סוסים וחמורים, זה הוא בבהמה אולם חיה בכל מקום אין מוכרין להם חיה גסה כמו שאין מוכרין להם בהמה גסה אלא על ידי סרסור.

וכבר התבאר שכתב בשו"ע עכשיו נהגו היתר בכל, ופי' הפוסקים לפי שבימיהם היו דרים הרבה יהודים ביחד והיו יכולין למכור זה לזה אבל האידנא שמעט יהודים דרים במקום אחד אם לא ימכרו לנכרים יהיה הפסד, ולפי טעם זה בימינו היה עלינו לאסור.

אך יש כתבו הטעם לפי שעתה אין אנו בקיאים בגידול הבהמות שיש לחשוש שתלך הבהמה בשמיעת קולינו, וגם אין אנו רגילין עכשיו לקנות בהמה, כדי להשכירה כי אם לצורך עצמו קונהו. או לקנות על מנת למכור. ובעל נפש ימעט בבהמה טמאה, ואם קונה בעלי חיים טהורים למכור לשחיטה אין מה לחשוש כלל.

²⁶ שו"ע ונו"כ קנא ד

²⁷ ט"ז שם ד

²⁸ שם

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

